

BYGGESTEN I DEN NATIONALE IDENTITET

KAPITEL 18

Saxo's ideologiske projekt

På en gotlandsk runesten står der:

"Vater (?) og Hallgair rejste stenen efter Helge, deres fader. Han for vestover med vikinger"

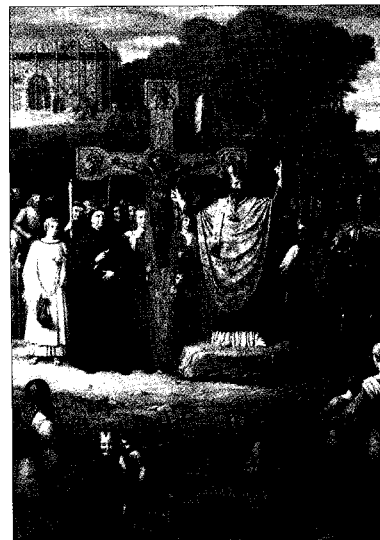
Desværre er der ikke en nærmere angivelse af, hvor vikingerne drog hen, men vi fornemmer ud fra den korte indskrift, at det ikke er uden en vis stolthed, at vikingerne omtaler sig selv som vikinger. Det er sjældent at finde en runesten, hvor vikingerne omtaler sig selv som vikinger. Derfor er det uklart, hvad ordet egentlig betød i samtiden, og hvornår og hvordan det er opstået. Men efter vikingetiden forsvinder det ud af det aktive ordforråd i Danmark.

Kun Ludvig Holberg og et par andre 1600- og 1700-tals forfattere bruger ordet "viking" (i omtalen af norske forhold), men ellers skal vi helt frem til 1800-tallet og romantikkens dyrkelse af fortiden, før "viking" træder ind i de aktive ords rækker. Det betyder ikke, at vi først blev optaget af vores fortid med romantikken, men indtil da var fokus rettet mod oldtiden i almindelighed, herunder sagntiden. Vikingetiden var altså endnu ikke udskilt som en særlig tid.

Allerede middelalderens store historieskriver Saxo, der omkring 1200 skrev "Gesta Danorum" (latin: danernes bedrifter) – en danmarkshistorie i 16 bind – har et ideologisk sigte med sine "vikinger": Han vil give danerne en historie fra deres tilblivelse og op til nutiden set i lyset af deres urokkelige kamp imod indlemmelse under fremmed herredømme – først og fremmest Det Tysk-Romerske Rige.

Saxos perspektiv er klart anti-tysk. Det er også på den baggrund, at Grundtvigs fordanskning af Saxos værk kommer til at spille en stor rolle under de dansk-tyske stridigheder i 1800-tallet. Saxo blev folkelæsning. Hans popularitet fik yderligere næring gennem tyskernes besættelse af Danmark under 2. verdenskrig, hvor hans syn på Det Tysk-Romerske Rige blev overført på Hitler-Tyskland. I nyeste tid har især modstandere af EU trukket veksler på Saxos anti-tyske holdning, der udlægges som en anti-europæisk-union holdning.

Forestillingen om national identitet i kraft af en fælles fortid slår for

Nationalopdragelse, mytologi og historie hører sammen – og her spillede kunsten en afgørende rolle som en visuel formidler af myter og historie. I 1812 skrev teologen Jens Møller bogen "Om den nordiske Mythologies Brugbarhed for de skønne tegnende Kunster". Måske har den nationalromantiske maler J. L. Lund ladet sig inspirere af bogen inden han malede "Christendommens indførelse i Danmark" i 1827. Målet var at fremme "almeenaand og Fædrelandskiærlighed" – og her var "Nationalopdragelsen betragtet det virksomste Middel", som historikeren skrev.

Adam Oehlenschläger (1779-1850) var begejstret for ordet "viking". Oehlenschläger skrev nogle af den danske romantiks mest kendte værker.

Jens Jacob Worsaae (1821-85) grundlagde den arkæologiske videnskab, idet han byggede på sin forgænger C.J. Thomsens tredelingssystem: Stenalder – Bronzealder – Jernalder. Worsaae var kultusminister (fra 1871-1875), men han havde sit afgørende virke som direktør for Oldnordisk Museum og Rosenborg fra 1865.

alvor rod under Napoleonskrigene i begyndelsen af 1800-tallet, hvor mange af nutidens nationalstater tager form: I en reaktion mod fransk imperialism og Napoleons erobningsdrømme finder de tyske fyrstedømmer sammen. Sammenholdet styrkes gennem fjendebilleder, der skiller os fra *dem*. I denne proces får vi en fælles identitet gennem en fælles historie ved at blive en del af et større hele, nationen.

Teorien om fælles national identitet underbygges af den tyske filosof Johan Gottfried von Herder, der mente, at hver epoke og hvert folk er præget af en særlig ånd, og at denne åndens udvikling kan følges op gennem historien. Det er baggrunden for at brødrene Grimm indsamler en lang række tyske folkeeventyr og sagn, som de gendigter og udsender, mens andre indsamler folkeviser, og andre igen mere systematisk begynder at grave fortiden frem af jorden.

Hvad udad er tabt skal indad vindes

Nationalromantikken kom til Danmark under tilsvarende dramatiske omstændigheder: København bombarderedes i 1807 af englænderne, der samtidig ødelagde vores flåde. Som følge heraf gik Danmark i forbund med Napoleon og Frankrig – der tabte krigen. På grund af krigen udhuledes dalerens værdi, og i 1813 gik staten bankerot. Oven i den bét måtte Danmark som tabende deltager i krigen afgive Norge ved Kielerfreden i 1814.

"Hvad udad er tabt skal indad vindes" og tidens førende forfattere, intellektuelle og kunstnere rettede blikket mod fortiden for at vende nederlag til sejr og manglende selvfølelse til selvhævdelse.

Som nævnt var "viking" stort set forsvundet ud af det danske sprog, men så skete der noget: På kong Frederiks 6.'s fødselsdag i 1808 opførte Det kongelige Teater Adam Oehlenschlägers sørgespil "Hakon Jarl" om opgøret mellem hedenskab og kristendom – og Nordens "digterkonge" var begejstret for ordet "viking".

Samme år udkom den første danske oversættelse af Snorre Sturlassons edda med titlen "Edda, eller skandinavernes hedenske gudelære", og Grundtvig udgav "Nordens mytologi".

Med i billedet hører også oprettelsen af "Den kongelige Kommission til Oldsagers opbevaring" i 1807 – forløberen for Nationalmuseet. Her arbejdede den talentfulde J. J. A. Worsaae, der "var dybt engageret i tidens nationale spørgsmål og anlagde tit aktuelle og politisk betonedede synsvinkler på arkæologien" (Roesdahl 1994, side 165).

I indledningen til sin første bog "Danmarks Oldtid" (1843), skrev Worsaae:

"Et Folk, der har Agtelse for sig selv og sin Selvstændighed, kan umulig blive stående ved en Betragtning af sin nuværende Tilstand alene. Det må nødvendigvis tillige henvende Blikket på den forbigangne tid".

Fortiden skulle aktivt inddrages i "den nuværende Tilstand" – og vikingetiden lå lige for: Den var som skabt til at kompensere for samtidens trængsler og lidenhed. Med vikingerne blev det igen muligt at hæve hovedet og se fremad: De erobrede Paris og England, bosatte sig i Rusland, Irland, Normandiet og Syditalien, og de opdagede og bosatte sig på Island, Færøerne og Grønland.

Og trængsler var der nok af i 1800-tallet. Nogle er nævnt, og flere fulgte: Borgerkrigen mod slesvig-holstenerne i 1848-1850 og krigen mod Preussen, der endte med tabet af hele Slesvig og Holsten i 1864.

Med den stigende fokusering på vikingetiden og brugen af den i en aktuel politisk situation, fortrængte "viking" efterhånden "normannerne", der var den gamle betegnelse – og for øvrigt titlen på historikeren Johannes Steenstrup store firebindsværk om vikingetiden (1876-1882).

I dag lyder ordet "vikingetid" næsten forslidt, men det var faktisk først med Worsaaes bog "De danskes Kultur i Vikingetiden" fra 1873, at ordet slog igennem. Ord som vikingeskib, vikingeånd og vikingefærd havde allerede inden da fundet vej til det danske sprog via nationalromantikken og de islandske sagaer.

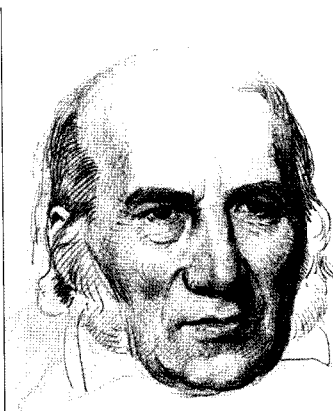
Der er et yndigt land

Oehlenschläger og senere Grundtvig fandt i nordisk mytologi og sagnhistorie en uudtømmelig inspirationskilde, der åndeligt gav dem et umådeligt løft og afsæt til en litterær produktion, hvis tankestrømme og forestillingsverden satte dybe spor i 1800-tallets åndsliv.

"Der er et yndigt land, det står med brede bøger. Det hedder gamle Danmark, og det er Frejas sal... Vort gamle Danmark skal bestå, så længe bøgen spejler sin top i bølgen blå", skrev Oehlenschläger og hyldede i 12 strofer landskabet, historien, folket, modersmålet, flaget, kunsten, hovedstaden og kongehuset.

Grundtvig var mindre optimistisk, men dog ikke mindre fortrøstningsfuld, blot vi danskere kender vores begrænsninger og herigennem finder vores stærke sider:

"Langt højere bjerge så vide på jord man har, end hvor bjerg kun er bakke; men gerne med slette og grønhøj i nord vi dannemænd

Nikolaj Frederik Severin Grundtvig (1783-1872) var både præst (fra 1861 biskop), salmedigter, historiker og politiker. Grundtvig fik afgørende indflydelse på både det folkelige, kirkelige og politiske liv i 1800-tallets Danmark.

"For Danmark mod bolchevismen" – er en hverveplakat tegnet af en ukendt kunstner og udgivet af SS-Ersatzkommando Dänemark. Ved at bruge vikinger, stenedykker, lur og vikingeskibe signalerede nazisterne at de var et nationalt parti – og samtidig opfordrede de danskerne til at følge i forfædrenes fodspor og med Tyskland drage ud og bekæmpe fremmede racer, der truede ens egen civilisation.

tager til takke; vi er ikke skabt til højhed og blæst, ved jorden at blive, det tjener os bedst".

Med Grundtvig og Oehlenschläger fødtes en ny dansk selvbevidsthed i lyset af nederlag. Ganske vist vandt kongeriget Danmark borgerkrigen mod hertugdømmerne i 1848-1851, men jubelstemningen varede ikke længe, og med nederlaget til Preussen og Østrig i 1864, sank vi igen ned i en selvhævdende melankoli, hvor den manglende ydre pragt kompenseredes gennem en overbevisning om indre styrke og bedreværd gennem en gloværdig fortid.

Folkeånd og national identitet

I Grundtvigs søgen efter folkeånden og den nationale identitet, opdager han den nordiske mytologi som "folkenes grundpoesi": Myterne har det dybe profetiske syn, der gør dem til "spejle" for menneskenaturen og for det "Universal-Historiske Menneske-Liv" (Ægidius side 89f).

For Grundtvig bliver den nordiske mytologi således historiske kilder af første rang. Som "vort folkelige Dannelses Moder-Skiød" bliver myterne betydningsfulde for nutiden og fremtiden. De bliver et sindbillede på danskernes karakter og mentalitet og følgelig også på omfanget og karakteren af vores fremtidige handlinger. Derfor må myterne "kiærligt optages og omfavnes af os Alle, for at Folke-Livet kan fortsættes af os og forklares i os". "Omfavnelse" bliver senere et bærende element i højskolen, hvor de vigtigste fag er historie, kristendom, litteratur og gymnastik: Sjælen skulle kende sine egne dybder og åndelige rødder, og legemet skulle disciplineres, så det kunne indfri kravene til den nye selvejende bondestand: Effektivitet og rationalitet på markedets præmisser.

Efter Grundtvigs død fortsætter højskolen sit stærke engagement for at videreføre den nordiske mytologi gennem kurser, foredrag og diskussionsaftener. Ikke for mytologiens egen skyld, men for at få en rettesnor for, hvordan vi skal leve og hvilke kampe livet byder os. Det sidste blev aktuelt under 2. verdenskrig.

Den mytologiske livsoplysning

Den mytologiske tradition fra især højskolerne lå i de første årtier af 1900-tallet "dvaledød", men blev genopvækket af en række dygtige højskolefolk og foredragsholdere, der ville forny folkelivet og højsko-

len gennem myterne. Deres "tale" skulle være en modgift mod mellemkrigstidens moderne humanistiske fornuftstænkning og individualisme.

"Højskolemytologerne" finder op til 2. verdenskrig sammen med Dansk Samling, der fra 1942 er dybt engageret i modstandskampen. Dansk Samling blev stiftet af en højskolelærer i 1936 og kendt som et parti med en nationalistisk kritik af folkestyret: Partiet brød igennem under besættelsen, hvor det nød godt af en national og politisk bevidstgørelse i befolkningen og samtidig kunne bekæmpe de belastende sider af samlingsregeringens forhandlingspolitik.

Det er da også blandt "mytologerne", at Dansk Samling rekrutterede folk til modstandsbevægelsen.

Det mytologiske livssyn opfattede livet som en kamp mellem lysets og mørkets, sandhedens og løgnens kræfter, og for tilhængerne var begreber som lydighed og pligt, mod og ære fundamentale. Her ved mente de, at de sprang over alle det gustne overlægs betænkeligheder, der prægede humanisternes holdning – og derfor indså de tidligt, at tiden krævede modstandskamp.

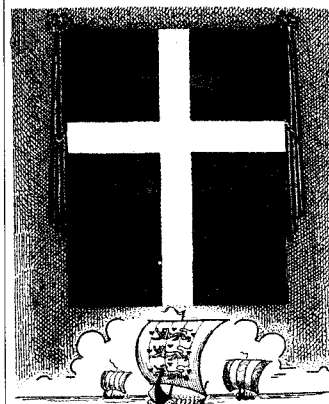
Var skjoldungerne hunnisk hærfører?

I begyndelsen af 1940-erne udgav historikeren N. C. Lukman en afhandling, hvor han argumenterer for, at sagnene om Lejres heltekonger var vandresagn med rod i østeuropæiske fortællinger, der havde deres oprindelse i stridigheder mellem det vestromerske rige og dets naboer. De berømte skjoldunger var i virkeligheden udlændinge af mulig asiatisk oprindelse.

Lukman var ikke den eneste, der havde stillet sig skeptisk over for en historisk kerne i sagnene om Lejrekonger, men han var den første, der for alvor forsøgte at underminere en tradition om Danmarks første kongesæde – en tradition, der blev kanoniseret fra Saxo i 1200-tallet over Grundtvig i 1800-tallet til sagnforskerne i første halvdel af 1900-tallet. Således argumenterede forfatteren Axel Olrik for, at sagnene afspejlede en tidlig "danskhedsfølelse". Det var derfor ikke underligt, at reaktionen på Lukmans "undergravende virksomhed" var voldsom.

Ifølge Dagbladet *Fædrelandet* mente sagaspecialisten Jon Helgason, "at de blåøjede ranke lyse skjoldunger var blevet forvandlet til skævnøjede, lavstammede, gule mongoler".

Det var ikke så ligetil at rokke ved skjoldungerne og slet ikke under besættelsen: I 1944 iværksatte Nationalmuseet en stor undersøgelse.

VIG-FRYDER-DIN-ROS-DIN-ÆRE
VIG-KNUGER-DIN-SORG-DIT-SAVN
HVER-GLANS-HVER-PLET-VIL-JEG-BÆRE
SOM-FALDER-PÅ-DANMARKS-NAVN

Vikingerne var ikke kun et symbol for nazisterne. Også Dansk Samling, et dansk nationalt parti, der under krigen strittede voldsomt imod regeringens samarbejdspolitik med tyskerne og senere blev aktiv i modstandsbevægelsen, brugte vikingerens signalværdi. Deres brug af vikingerne var en afgørende forudsætning for, at vikingerne "overlevede" efter krigen.

"Er De dansk – saa ind i DNSAP" er endnu en hverveplakat fra Danmarks National Socialistiske Arbejder Parti. Under krigen håbede partiet på, at de med besættelsesmagts hjælp skulle overtage regeringsmagten, men tyskerne var realistiske nok til at indse, at det ville være en dårlig satsning og foretrak samarbejdet med de danske politikere og embedsmænd.

gelse af Lejre: Skjoldungerne skulle tilbage til danskerne. Udgravningerne viste, at området gennem århundreder var sæde for høvdinge og storbønder, men sagnene kunne ikke bekræftes. De er en konstruktion, der allerede fra Saxo tjener et ideologisk formål: National selvfølelse og dansk rigsenhed, tradition og drømme:

"Lejre er et navn med underfundige, magiske kræfter på dansk. Det hænger først og fremmest sammen med, at det er navnet på det allerførste sagnkongedømme i det nyfødte, danske rige. Drømmen om Danmark begynder der [...] Meget af det, Danmark egentlig handler om og går ud på, kan beses og berøres omkring Lejre. Endnu mere kan kun anes. For Lejre har alle dage været en underfuld, let konstruktion. Den kan kun bestå, hvis den støtter sig til danskernes omsorg og varme følelser" (Ebbe Kløvedal Reich i indledningen til Miljøministeriets plan for fredning af området i 1985, Adriansens side 172).

Den nationale brug af Jellingmonumenterne

Under den tyske besættelse iværksatte Nationalmuseet også udgravninger af Nordhøjen og Sydhøjen i Jelling. Hverken monumenterne i Jelling eller Lejre skulle bruges til nazistisk eller dansk nationalsocialistisk propaganda.

Jellingemonumentet under ét er unikt: Med de to gravhøje og kirken imellem trækkes trådene bagud til fortiden og fremad mod historisk tid, vores tid. Understøttet af runestenen med Kristus og indskriften, signalerer Harald indlemmelsen i det kristne europæiske fællesskab, samtidig med at han kundgør, at han har vundet hele Danmark og Norge og gjort danerne kristne. Det er både en programmerklæring og en konstatering. Runestenen er kaldt for "Danmarks dåbsattest", og med kongerne Gorm og Harald som bygherrer trækkes linierne helt frem til nutiden og Dronning Margrethe, der med lidt god vilje kan kalde Gorm for familiens stamfader.

Både Saxo og Sven Aggesøn bruger i deres Danmarkshistorie Jellingekomplekset for at understøtte kongemagten, og fra renæssancen indgår Jelling i en større ideologisk konstruktion som rigets grundvold og stedet, hvor det hele begyndte. Men det er først fra midten af 1800-tallet, at Jelling for alvor træder ind i den kollektive bevidsthed som symbolet på danskhed. I mytologiseringen af monumentet udviskes de hedenske spor og den ideologiske programmerklæring: "Vandt sig al Danmark". Hvad "Danmark" var, er ligegyldigt. Det drejer det sig om, hvad Danmark er:

"I nationalromantisk fortolkning fortælles her historien om Danmark som et kongerige af stor ælde med et folk, der blev samlet og kristnet før 1000-tallet, og siden da har delt vilkår under samme kongeslægt. Jellingemonumenterne afspejler på enestående vis treklangen "Gud, konge og fædreland" (Adriansen side 176).

Derfor fortsatte 1800-tallets nationalromantiske opfattelse ind i det 20. århundrede, hvor det officielle Danmark, institutioner og myndigheder, flittigt har gjort brug af Jellingmonumenternes symbolværdi.

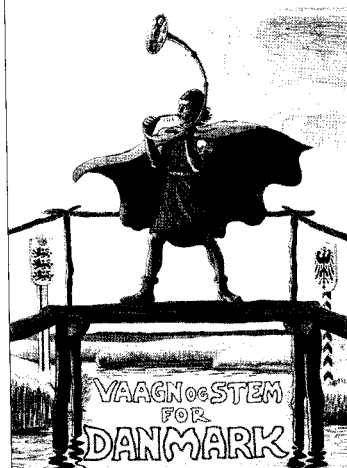
Vågn og stem for Danmark

"Vågn og stem for Danmark" stod der på en af de mange valgplakater, der mødte sønderjyderne, da de i 1920 skulle stemme om deres fremtidige nationale tilhørsforhold: Ville de høre til Tyskland eller Danmark. Over teksten står en ung mand i vikingetøj og blæser på en lur. Det er den nordiske skytsgud Heimdal (af heimdallr "den klart lysende"), der holder vagt på regnbuebroen Bifrost, hvorfra han vil blæse på gjallarhornet, når Ragnarok sætter ind. De sorte skyer fra Tyskland lader ingen i tvivl om, hvorfra ragnarok kommer, og hvor krydset skal sættes, hvis vælgerne vil have "solskin" dagen lang. Det er den danske folkesjæl, der blæser til kamp for Danmark mod det Onde – at det så er i en lur fra ca. 600 f. kr. betyder mindre.

Den samme visuelle propaganda brugte nazisterne under 2. verdenskrig for at hverve frivillige danske SS-medlemmer: Nu var det Onde "de røde horder" fra øst, bolsjevikkerne, der var i front under den russiske revolution i 1917.

De SS- frivillige var "vikingernes sande efterkommere" og krigen det 20. århundredes vikingetogt.

I den nazistiske racelære var den ariske race, tyskerne selv og skandinaverne, truet af fremmede og indtrængende dekadente befolkningsgrupper, der ville ødelægge den ariske race og kultur. På den kulturelle scene blev den "ariske vikingeånd" genoplivet gennem halvreligiøse teaterforestillinger, hvor aktørerne var klædt ud i et mask af rekvisitter fra bronzealderen og vikingetiden. Det var ikke et spørgsmål om historisk korrekthed, men gennem sansemættende iscenesættelser af oldtids-lignende karakter at skabe forestillinger om eget selvværd og give tilskuerne et værdisæt for det nazistiske Utopia: Som i fordums dage skulle vikingerne (den ariske race) drage ud for at bekæmpe andre folkeslag – læs "racer" – og blive et nyt "herrefolk". Det var også denne signalværdi danske nazister i Danmarks National-Socialistiske Arbejderparti udnyttede.

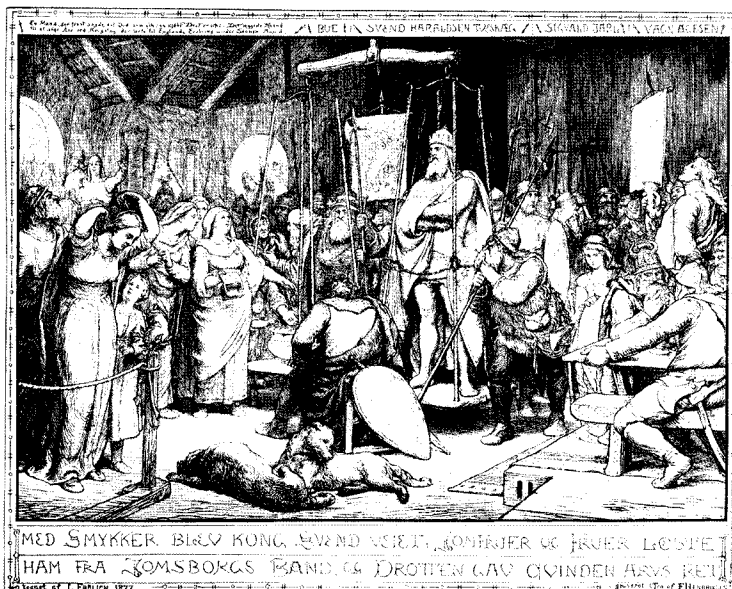
"Vågn og stem for Danmark" opfordrede de dansk-sindede under afstemningen i 1920 om Slesvig og Holstens tilhørsforhold til Danmark. Historisk set er plakaten lige så ukorrekt som nazisternes brug af vikingerne 20 år senere. Men det vigtigste var også symbolværdien. Ved afstemningen stemte et flertal i Nordslesvig (Sønderjylland) for Danmark.

Ingen viking uden en horn-
prydet hjelm. Sådan kender
vi dem på de fleste illustra-
tioner. I virkeligheden fik
vikingerne først hjelm på i
slutningen af 1870'erne. Her
en tegning af Lorenz Frölich:
"Svend Tveskægs løskøbel-
se" fra 1877.

Billedtekst, se næste side.

Når vikingerne som ikon overlevede den nazistiske vridemaskine og fastholdt deres positive værdier skyldes det dels, at disse værdier var så grundigt lagret i danskernes selvforståelse og identitet, at sårene kunne heles forholdsvis hurtigt, dels at modstandsbevægelsen og grupper i opposition til regeringens samarbejdspolitik med tyskerne frem til folkestrejkerne i sommeren 1944 også gjorde ivrigt brug af vikingemotiver.

Den hornprydede hjelm

I efterkrigsårene blev den plyndrende og erobrende viking skiftet ud med "den hyggelige viking", der nu signalerede danskhed, hygge og kvalitet herunder styrke og godt håndværk gerne med et stænk af noget gammelt, originalt eller autentisk. Og det uanset om vikingerne bruges som blikfang og brand for pølser, øl, råolie, sko, chokolade, turisme, leverpostej eller legemliggøres gennem hooligans, der på deres egen "dansk-hyggelige facon" invaderer udenlandske fodboldbaner. For slet ikke at tale om tegneserier og de mange nye computerspil, hvor fragmenter af vikingernes verden og forestillinger, navne og myter er fast bestanddel.

At vikingerne og deres moderne "genfærd" ofte optræder med den hornprydede hjelm generer ikke danskerne. Men faktum er, at denne hjelmtypen lige så lidt har med vikingerne at gøre som luren og

kun dukker op i historien ganske få gange, således på Gundestrupkarret fra 1. årh. f. kr. og på et af guldhornene fra ca. 400 e. kr. samt to bronzehjelme med horn fra 800 f. kr. Alligevel begynder ”hornene” at dukke op i anden halvdel af 1800-tallet på tegninger og afbildninger af vikingerne.

Hvordan opstår en national identitet?

I 1800-tallet udviklede historievidenskaben sig til en videnskabelig disciplin, samtidig med at historien fik en ideologisk funktion i forbindelse med opbygningen af en national identitet, dels gennem en statslig identitetspolitik forvaltet af f.eks. undervisningssystemet og hæren, dels gennem en bearbejdelse af en allerede eksisterende følelse af samhørighed.

Der var op gennem 1800- og 1900-tallet et behov for at skabe opbakning bag den reducerede danske stat gennem en bevidst symbolpolitik, der kunne fremme en fælles national identitet: bla. i forbindelse med overgangen fra enevælde til folkestyre i 1848-1849, og de samfundsmæssige problemer, der opstod ved udviklingen fra et udpræget landbrugssamfund til et industrisamfund.

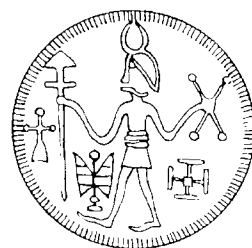
I den forbindelse kommer Dannevirke og Lejre, ja, vikingetiden i almindelighed, til at spille en central rolle i symboldannelsen.

Der er forskellige opfattelser af, hvorledes ”national bevidsthed” opstår. Ovenstående betragtninger betoner de historiske og kulturelle forudsætninger for udviklingen af national identitet.

En anden opfattelse tager udgangspunkt i, at de nationale symboler er moderne konstruktioner, der udelukkende tjener magthavernes formål. Og endelig er der de historikere, der mener, at den nationale bevidsthed er en urgammel følelse, der i århundreder kan ligge i dvale indtil den i 1800-tallet bliver vakt til live i de europæiske befolkninger.

Kendetegnende for de nationale symboler er deres frodighed og dynamiske karakter: De indeholder både gammelt gods og nyskabelser. Desuden har de en næsten kamæleonagtige karakter og tager farve af omgivelserne. Eksempelvis Holger Danske og Dannebrog – og vikingerne – der under 2. verdenskrig blev brugt af såvel modstandsbevægelsen som nazisterne.

National identitet består ifølge den engelske nationalismeforsker Anthony D. Smith af seks grundlæggende kendetegn, der under ét er forudsætning for, at en etnisk gruppe kan udvikles til en nation:

Der er fundet nogle ganske få eksempler på hornprydede hjelme fra vikingetiden – men ingen af disse fund var kendt af kunstnere i 1800-tallet. Det gælder en mønt fra 800-tallet, en hornet mand eller kvinde på et tæppe fra Osebergskibet, der blev fundet i 1904 (se side 136) og endelig Torslundapladen, der ganske vist blev fundet i 1870, men altså ikke kendt uden for arkæolog-kredse før langt senere.

*Øllet med det gode navn
"Red Erik" var beregnet til
eksport – så den stolte vi-
king signalerer selvfølgelig,
hvordan man har det efter
et par "røde Erikker"!*

- Kollektivt navn
- Myter om fælles aner og herkomst
- Erindringsfællesskaber
- Udtryk for en fælles kultur
- Association til et specifikt hjemland eller territorium
- Solidaritet mellem forskellige befolkningslag

Ifølge Anthony D. Smith er national identitet i høj grad et resultat af et kommunikationsfællesskab. Et fælles sprog baner vejen for et erindringsfællesskab, myter om fælles oprindelse og solidaritet mellem befolkningsgrupper. Det giver tryghed og samhørighed, og politisk svejser det de forskellige individer sammen til en homogen organisme. "Fælles sprog giver vore tanker mæle, fælles vilje gør kampdagen skøn" som der står i en fædrelandssang fra 1890.

På baggrund af disse basale kendetegn opstiller Anthony Smith en række byggesten i den nationale identitet, som skaber netop "de kulturelle og politiske bånd, der binder indbyggere sammen til ét folk og folket sammen med staten" (Adriansen side 535):

- Tilknytning til et hjemland, der er et historisk territorium
- Fælles myter og historie
- Fælles offentlighedskultur
- Lige rettigheder og pligter for alle medlemmer
- Fælles samfundsøkonomi, der muliggør geografisk og social mobilitet

"Den markante forskel mellem de to former for kollektiv identitet, den etnisk baserede og den nationalt baserede, er, at alle medlemmer i en nation har lige rettigheder og pligter samt muligheder for mobilitet. Her er ikke blot tale om en uforpligtende solidaritet inden for en folkegruppe, men en klar forestilling om borgerfællesskab og borgerrettigheder. Det er ikke tilfældigt, da udviklingen af demokratibegrebet netop falder sammen med udviklingen af den moderne nationsopfattelse" (Adriansen, side 535).

Der ligger mange problemer gemt i disse meget generelle betragtninger, men de kan bruges som udgangspunkt for at diskutere – og iagttage – hvordan etniske og nationale identiteter opstår og udvikles.

Udvikling af national og etnisk identitet er ikke kun en historisk kategori, det er også en nutidig proces, der foregår både indenfor og udenfor det danske samfund: Aktuelt er der bestræbelser på at skabe en overnational identitet som EU-borger. Hvilke symboler og hvilken historie tages i brug i forbindelse med EU's forsøg på at skabe samhørighed og solidaritet mellem medlemsstaterne?